

Atlasü'l-hadîsi'n-nebevî mine'l-Kütübi's-sihâhi's-sitte (Emâkin ve akvâm), Şevkî Ebû Halîl, Dımaşk (Dârü'l-fıkr), Recep 1423/Eylül 2003, 17 × 24 cm, 440 sayfa

Kısaca tanıtımı yapılacak olan bu çalışmanın müellifi Dr. Şevkî Ebû Halîl 1941'de Filistin'de dünyaya gelmiş, Şam'da İslâm tarihi alanında doktorasını tamamlamasının ardından, halen çalışmakta olduğu Dımaşk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak göreve başlamıştır. Aynı zamanda Dârü'l-fıkr'de editörlük görevini de yürütmekte olan müellifin bu yayınevi tarafından neşredilmiş çeşitli alanlarla ilgili elliye aşkın eseri bulunmaktadır.

Ardından da anlaşılacağı üzere eser *Kütüb-i Sitte*'de adı geçen yer ve kabile isimlerini konu edinen bir eserdir. Günümüz İslâm dünyasında yapılmış ender çalışmalardan biri sayılabilecek olan kitap renkli ve kaliteli haritalar ihtiva eden baskısıyla önemli bir boşluğu dolduracak niteliktedir. Atlas önsöz, *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin kısa biyografileri, eserde kullanılan rumuzların açıklanması, içerik, bibliyografya, indeks ve içindekiler bölümlerinden oluşmaktadır.

Önsözde yazar, fakülte'deki derslerinde okuttuğu hadislerde geçen mekân ve kabile adlarının yerlerini tesbit etme konusunda öğrencilerinden gelen yoğun istek üzerine bu mahiyette bir çalışma yapmayı düşündüğünü ve önce siyer alanındaki *Atlasu siyeri'n-nebeviyye* adlı kitabını telif ettiğini, daha sonra da bu çalışmasını kaleme aldığını anlatmaktadır. Ardından eserde kullandığı *Kütüb-i Sitte* neşirlerinden söz ederek Ebû Hüreyre'nin çok hadis rivayet etmesine yönelik bazı eleştirilere de cevap verdiği bir girişle devam eder.

Eserin içeriği bölümünde yazar, *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin kısa biyografilerini verirken onların öz geçmişlerini kaydetmek yerine, daha ziyade ilim öğrenmek üzere seyahat ettikleri bölgeleri (rihle güzergâhlarını) harita üzerin-

de göstermiş ve bu yönüyle esere bir farklılık kazandırmıştır. Ayrıca *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin ilim için uğradıkları muhtelif yerlerin günümüzdeki adlarını da tesbit ederek açıklanmıştır.

Kütüb-i Sitte'de adı geçen toplam 364 yer ya da kabile adı tesbit edilmiş ve bunlar eserde alfabetik olarak sıraya konulmuştur. Her sayfaya bir yer veya kabile isimi kaydedilmiş ve ihtiyaca göre her sayfa üç ayrı renkli bölüme ayrılmıştır. Ele alınan yer veya kabile ismi hakkında kaynaklara dayalı kısa bilgi verildikten sonra onun hem dünya haritasındaki, hem de o bölgenin bulunduğu şehrin özel haritası üzerindeki yeri gösterilmiştir.

Açıklama bölmesinde yer veya kabile isminin en yaygın okunuş biçimi verilmiş, ardından varsa başka başka adları ya da okunuş şekilleri parantez içinde ve kırmızı renkte yazıldıktan sonra o kabile veya yerle ilgili kısa bir açıklama kaydedilmiştir. Kabilelerin soylarıyla birlikte tam adları, yerlerin de hangi bölgenin neresinde olduğu detaylı bir şekilde izah edilmiştir. Ardından *Kütüb-i Sitte*'de yer alan kaynakların isimlerinin yazılı olduğu bir tabloda açıklanacak ismin bu kaynakların hangilerinde yer aldığı veya almadığı değişik renklerle ifade edilmiştir. Söz konusu isimler hakkında, muteber kaynaklara dayanılarak, yer ise merkezî yerlere olan mesafesi, ne zaman fethedildiği; kabile ise soy bağlantıları ve ne zaman müslüman olduğu yönünde bilgiler verilmekte, sonunda da bilgilerin alındığı kaynaklar parantez içinde ilmî usullere uygun olarak kaydedilmektedir.

Dünya haritasının bulunduğu bölmede yer veya kabile isminin yer aldığı şehir kare içinde ve farklı renkle gösterilmiş, ayrıca dünya haritasının tamamı değil, sadece o şehrin yer aldığı kıta ve bölge verilmiştir.

Yer veya kabile isminin yer aldığı şehir haritasının verildiği bölmede ise şehrin merkezî yerlerini birbirine bağlayan yol haritası genel hatlarıyla verilmiştir. Ayrıca ihtiyaca göre farklı renkli küçük bölmelerle açıklanan ismin büyütülmüş yazısı, şehri temsil eden örnek fotoğraf ve bazan kabile isimlerinde o kabilenin yaşam tarzını ifade eden belgesel fotoğraf, bazan da şehrin merkezî şehirlere olan mesafesi gösterilmiştir.

Eser *Kütüb-i Sitte*'de adı geçen yer ve kabile isimleri hakkında bilgi vermesinin yanı sıra, bu isimlerin haritadaki yerini, varsa günümüzdeki yeni ismini ve merkezî bölge veya şehirler ile arasındaki mesafeyi kilometre ve mil gibi günümüzde kullanılan uzunluk ölçüleriyle açıklaması bakımından orijinal bir çalışma denilebilecek bir özelliğe sahiptir. Bu yönleriyle eser, hadislerde geçen yer ve kabile isimlerinin kolayca anlaşılıp tanınması ve araştırmacılara sağladığı pratik kolaylıkları bakımından günümüz araştırmacılarına önemli katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Eserin sözünü ettiğimiz meziyetlerinin yanı sıra eksiklik olarak gördüğümüz şu hususa da işaret etmekte yarar görüyoruz:

Eserde açıklaması yapılan yer veya kabile isminin sadece *Kütüb-i Sitte*'nin hangisinde yer aldığı belirtilmiş, ancak bu kaynakların referans olarak kullanılma tekniklerine uygun biçimde kitap adı, bab numarası vb. detaylı bilgi verilmemiştir. Bu durum söz konusu ismin *Kütüb-i Sitte*'deki yerini belirlemede araştırmacıları zorlayacaktır. Bu eksikliğin yazarın uzmanlık alanının hadis ilim dalı olmasından kaynaklandığı hatıra gelmektedir.

Ataullah ŞAHYAR, Dr.

SÜHA Danışmanlık Araştırma Yayıncılık